

Gunnar Pers

1891 – 1985

Sammanställning av biografiska uppgifter av Bengt Lindh i samband med hans anförande om Gunnar Pers den 21 april 2015:

- 1891 Född på Grällsta gård den 29 december där fadern var förvaltare åt den förmögne Bälter Sven Ersson i Mora. Fadern kom från Mora och hade varit klasskamrat med Anders Zorn.
- 1901 Familjen flyttade till Västerås där fadern köpt Vestmanlands Läns Tidning (VLT) med ekonomisk hjälp av Bälter Sven Ersson.
- 1906 Besöker tillsammans med sin far Anders Pers Stockholm och Konstnärsförbundets utställning med verk av Eugén Jansson, "blå målaren".
- 1909 Sommarvandrar genom Dalarna med vän och rutinerad konstelev Axel Wallert.
- 1910 Humanistiska studier i Uppsala samtidigt som han gick på målarskola i Stockholm.
- 1915 Tar en fil. kand. examen och flyttar till Västerås och börjar på VLT.
- 1916 Utställning i Uppsala som blir uppskattad och börjar på Dagens Nyheter som riksdagskorrespondent och politisk reporter.
- 1918 Åter till Västerås nu som redaktionssekreterare på VLT. Han bidrog till bildandet av Västerås konstförening.
- 1919 Gifter sig med Ingrid Hultkrantz.
- 1920 Recenserade minnesutställningen över Ivan Aguéli som han var en stor beundrare av. Recensionen har publicerats i Aguélimuseets Vänners årskrift för år 1991.
- 1921 Tar ett "sabbatsår" i Italien. Tar sig till en skandinavisk konstnärskoloni i byn Settignano norr om Florens. Målar ett porträtt av Carl Larsson. Hade innan övertygat sin far att brodern Anders Yngve Pers var mera lämpad som tidningsman.
- 1922 Flyttar till Paris med hustru och liten son. Söker till André Lhotes konstskola. Intresserad av bl a André Derain och Vlaminck.
- 1923 Åter till Italien och Settignano. Märker av de nya politiska strömningarna ledda av Mussolini. Rapporterar till VLT om tidens händelser.
- 1924 Åter i Sverige. Tre år av konstnärligt arbete följer nu som varvas med publicistiska uppdrag.
- 1927 Flyttar ned till Paris tillbringar sommaren i Normandie. Tecknar croquis på de fria målarskolorna i Montparnasse, Paris.
- 1928 Tillbringar en intensiv och lycklig månad tillsammans med västeråskonstnären Gustav Gehlin i Avignon.
- 1929 Har på uppmuntran av vännen Eric Detthow sin första separatutställning på Lilla Galleriet i Stockholm. Han var då 38 år gammal.
- 1932 Har en utställning i Göteborg på konstföreningen tillsammans med Eric Detthow.

- 1934 Uppbrott från Paris pga oroligheter som han rapporterar till VLT. Flyttar till en ateljévåning på Götgatan i Stockholm. Utsikten från denna var mot Gamla Stan och mot Skeppsholmen/Djurgården samt Götgatan söderut. Den låg inte långt från Zorns ateljévåning.
- 1936 GP är en av deltagarna i utställningen "Dalakonstnärer" på Liljevalchs Konsthall.
- 1937 Deltar aktivt i bildandet av Konstnärernas Riksorganisation, KRO. Tretton år i styrelsen varav fyra år som ordförande. En fraktion ville vid bildandet av KRO att det skulle bli en kamratförening för Stockholmskonstnärerna men GP lyckas övertala även prins Eugen att KRO skulle vara en sammanslutning av alla Sveriges konstnärer.
- 1940 Sammanträffar på ett möte för det fria ordets försvar en vän från uppsalaåren – Herbert Tingsten. Gör ett berömt porträtt på honom.
- 1943 Tillbringar en lång och givande höst vid Kyrkesund på Tjörn.
- 1947 Separatutställning på Konstnärshuset i Stockholm.
- 1954 Inväljs i styrelsen för Liljevalchs Konsthall, där blir han i tolv år.
- 1963 Gör ett kort besök i Paris, det första på 29 år.
- 1967 Har en separatutställning på Konstnärshuset i Stockholm.
- 1970 Utställning på Zornmuseet i Mora.
- 1974 Tvingas att lämna sin en ateljébostad på Götgatan i Stockholm pga ombyggnad. Flyttar till en stuga i sina fäders by, Vinäs vid stranden av Siljan.
- De flesta arbeten som tillkommit under de fyra senaste decennierna har skapats i Stockholmsateljén. Porträtt i olja och blyerts har varit det största intresset.
- Årligen företog han längre besök i fädernebygden.
- Många arbeten härrör även från Västerås med omnejd, bl a Strömsholm.
- Under många år tecknade GP omslagen till VLTs julnummer. Motiven var ofta kyrkor i Västmanland.
- 1976 Hans hustru Ingrid avlider.
- 1977 Har på mångårig begäran en retrospektiv utställning i Västerås.
- 1983 Separatutställning på Aguélimuseet i Sala. Porträttet "BÖL-PER" en oljemålning från 1950-talet föreställande Morakarlen Böl-Per inköps av Nationalmuseet och deponeras i Sala.
- 1985 Avlider den 28 januari. De närmast sörjande var sonen Mats Pers med hustru Birgitta samt syskonen Anders Yngve Pers, Bo Pers och Barbro Kvarnström.

Gunnar Pers finns representerad på: Nationalmuseum, Aguélimuseet i Sala, Västerås konstmuseum och många andra museer i Sverige samt hos privata samlare mm.

Litteratur:

Siljan, Mats Rehnberg 1950 – teckningar av Gunnar Pers.

En stor konstnär, ett sällsamt liv, Arosiensis 1961, (sign. för Gunnar Pers) om Ivan Aguéli.

Gunnar Pers - Målningar och teckningar från sju decennier, Västerås konstmuseum 3 september - 2 oktober 1977.

ORDET – Reportern och hans tidning, Sven Olsson, VLT Press 1992.

Salabördig 91-åring ställer ut på Aguéli

SA 19/4 83

Acke Oldenburg med hjälp av Åke Jansson hänger Gunnar Pers-utställningen på Aguélímuseet. Acke Oldenburg skall för övrigt ställa ut efter Gunnar Pers på museet.

På lördag är det vernissage för ny utställning på Aguélímuseet.

Det är salabördige Gunnar Pers som ställer ut en lång rad av sina verk.

Den 91-årige Pers är född i Grällsta men bor nu i Mora varifrån han också härstammar.

Verken som visas på Aguélímuseet är från 40-, 50- och 60-talen. Mest är det landskapsmålningar och stadsvyer i olja i kraftiga färger men också flera porträtt och teckningar visas. Motiven till landskapsmålningarna är företrädesvis hämtade från Västmanland och Siljans-trakten.

Det är ytterst sällan som Pers ställer ut, så ett smält unikt tillfälle ges i Sala.

Gunnar Pers är bland annat representerad i nationalmuseums porträttsamling på Gripsholms slott.

Konst

Gunnar Pers på Aguélímuseet

Som tidigare nämnts utställer Mora-konstnären Gunnar Pers målningar och teckningar på Aguélímuseet med vernissage på söndag — ej lördag som felaktigt uppgivits — kl. 13.00. Utställningen pågår sedan t.o.m. 1 maj.

Utställningen omfattar såväl landskap som porträtt ur den nu 91-årige målarens rika produktion. Bl.a. ingår "Rull-Anna sjunger", som lånats från Nationalmuseums samling på Gripsholms slott.

Aguélímuseet, Sala

Måleri och teckningar av salafödde konstnären GUNNAR PERS. Vernissage: Söndag 17 april kl. 13.

då utställningen öppnas av kommunfullmäktiges ordf. rektor Birger Andersson. Utställningen hålles öppen 17/4—1/5, onsd.—lörd. kl. 12—16, torsd. dessutom kl. 18—20, sönd. kl. 13—16.

Torsdag 21 april kl. 19.30 Intendent Gösta Salén:

"Om japansk arkitektur och trädgårdskonst"

Fredag 22 april kl. 19

Musik för stråkkvartett utförd av elever från Musikhögskolan, Stockholm.

Sala Konstförening

På Aguélimuséet i Sala visar
Sala Konstförening
maleri och teckningar av
GUNNAR PERS

och ber att få inbjuda till
VERNISSAGE
söndagen den 17 april kl. 13

Utställningen hålles öppen
17 april—1 maj 1983

Torsdagen den 21 april kl. 19.30 talar intendent Gösta Salén om den japanska arkitekturen och trädgårds-konsten.

Fredagen den 22 april kl. 19 spelar en stråkkvartett från Musikhögskolan i Stockholm.

Öppettider:
onsdag—lördag kl. 12—16, torsdag dess-
utom kl. 18—20, söndag kl. 13—16.

Stadsvaktsmästare
Sven Karlsson
Väsbyg 38
733 00 SALA

Gunnar Pers på Aguélimuseet

AGUÉLIMUSEET i Sala hade på söndagen vernissage på en utställning med målningar och teckningar av den nu 91-åriga Gunnar Pers. En viss anknytning till orten har han ju, han är född på Grällsta gård utanför Sala.

Gunnar Pers satsade ganska sent helhjärtat på sitt konstnärskap. Efter akademiska studier och publicistisk verksamhet i VLT började lusten att enbart ägna sig

konst

åt konsten alltmer tränga ut det journalistiska arbetet. Även om han ännu en bit in på trettioåret jämsides med sin målning i Paris också fungerade som tidningens rapportör av de stora världshändelserna från fransk horisont. Under ett fyrtiotal år var han bosatt i Stockholm och han har det senaste decenniet haft sin hemvist i Vinäs vid Säljan. VLT:s läsare känner hans konstnärskap bland annat från de teckningar av västmanländska kyrkor, som varit omslag till tidningens julnummer och från den retrospektiva utställning som för sex år sedan ordnades på Konstmuseet i Västerås.

På Aguélimuseet visas nu verk huvudsakligen från femtio- och sextiotalen — porträtt, stadsbilder från Stockholm och landskap. För Gunnar Pers var bildkonstens anknytning till verkligheten alltid det grundläggande. Han tog visserligen intryck av de livliga konstströmningarna under sin paravistelse men förblev sin realistiska inställning trogen. En in-

ställning som bl.a. gjorde honom till en utmärkt porträttmålare. Med ganska breda och sammanfattande penseldrag modellerade han med finstämda färgtonförskjutningar upp fasta volymer och tycks inte bara ha fångat modellernas yttre drag utan också något av deras karaktär, t.ex. i porträtten av lantbrevbäraren eller Rull-Anna. Att han med sina krav att troget avbilda det han såg ändå kunna variera sig och finna nya måleriska värden tycker jag de fyra ateljéutsikterna visar. Här har han växlat mellan betoning av det lineära och det måleriska i stadsbilden och utan att upprepa sig skapat helt skilda uttryck för vad han upplevt.

I landskapsbilderna strävar han framför allt efter helheten — han kan undertrycka all detaljering och ge summariska sammanfattningar av landskapets enskildheter som i "Strandbild" eller "Dalälven vid Mora-Noret" men också fylla billytan med små färgplan som skapar illusion av lummig grönska utan att därför ge intryck av petigt detaljarbete exempelvis i "Vildapel".

Även som tecknare provade han olika uttryck. Han kan med tuschpennan fylla billytan med punkter och streck i virvlande rörelser men ändå skapa klarhet och reda i motivet och han kan med ritkolet med expressiv uttrycksfullhet skapa spänningfyllda kontraster mellan djup svärta och finstämda gråtoner såsom i "Fäbodbild".

Gunnar Pers har väl aldrig varit någon nydanare i svensk

Gunnar Pers: Från Gölfgatsatjejen.

konst men han har med kunnighet och sans förvaltat en realistisk tradition där ärlighet väger

tyngre än effektsökeri och insmickrande motivbehandling.

LASS LASSEN

Konst

Välbesökt vernissage

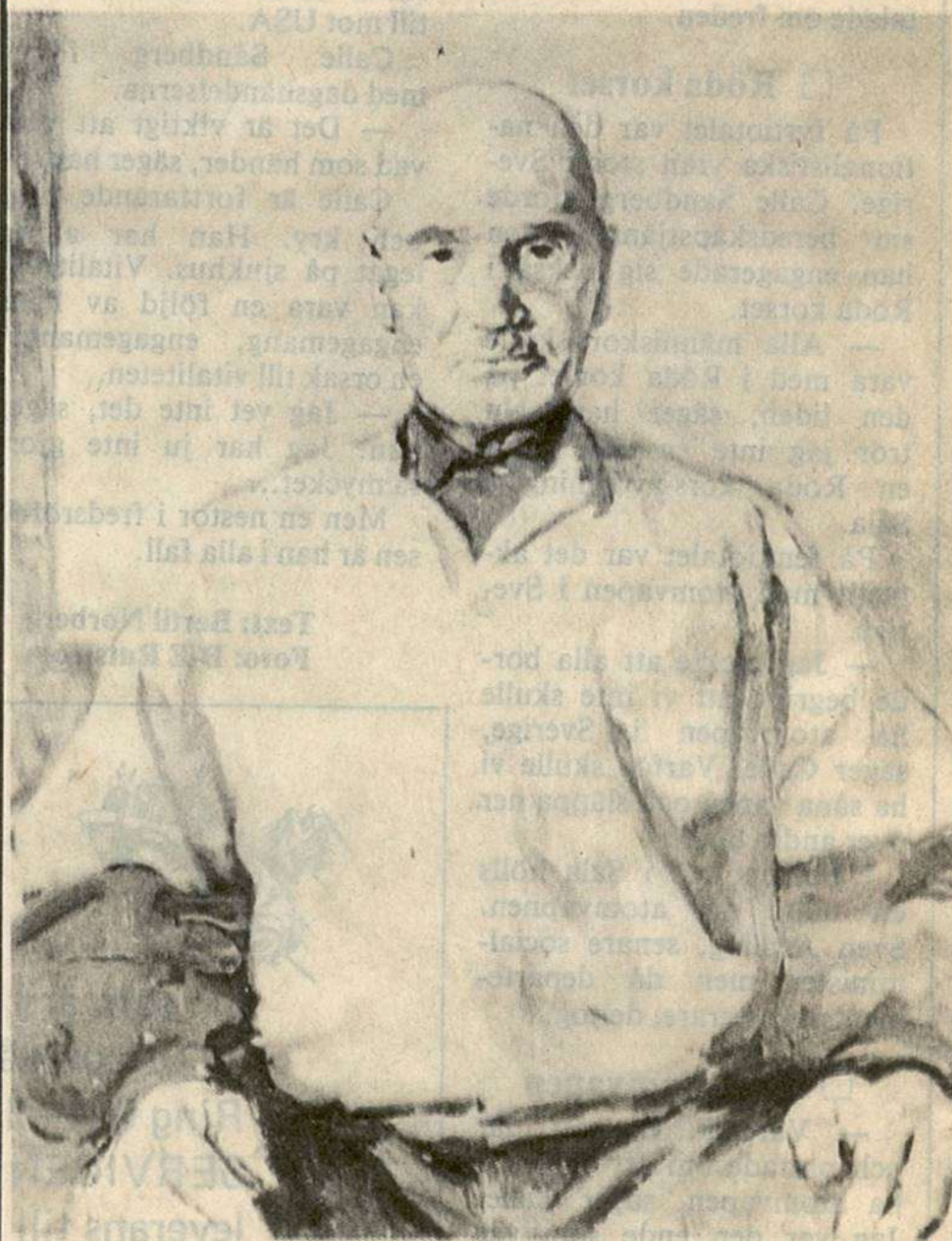
Utställningen av ett 35-tal oljemålningar och teckningar av Mora-konstnären Gunnar Pers hade vernissage på Aguélimuseet på söndagen.

Arrangerande Sala konstförenings ordförande Käge Bergman kunde välkomna en talrik publik. Han redogjorde något för bakgrunden till utställningen som märkligt nog är den första av Gunnar Pers i Sala — den nu 91-åriga konstnären är bördig från Grällsta och tillbringade sin ungdom som tidningsman i Västerås, innan han helt gav sig i konstens våld.

Kommunfullmäktiges ordförande Birger Andersson glädde sig även han åt att Gunnar Pers-utställningen kommit till stånd, tackade konstföreningen för dess många kulturella aktiviteter samt förklarade utställningen öppnad.

Böl-Per stannnar

SA 204.83

Nationalmuseum har beslutat inköpa ett av de porträtt som ingår i den på Aguëlmuseet i Sala pågående utställningen av Gunnar Pers. Porträttet, som målades i olja på 1950-talet, föreställer Mora-karlen Böl-Per.

Medlen till förvärvet tas ur den Fribergiska donationen och

köparen deponerar tavlan på Aguëlmuseet i Sala. Konstföreningens ordf. Kåge Bergman uttalar sin glädje över Nationalmuseli beslut, som tillför Aguëlmuseet ännu ett verk av en erkänd konstnär och blir ett bestående minne av Pers-utställningen som pågår t.o.m. 1 maj.

Dödsfall

Gunnar Pers. Konstnären Gunnar Pers, Mora, har avlidit i en ålder av 83 år. Den avlidne var född i Kila, men kom till Västerås vid sekelskiftet. Efter en fil.kand.-examen i Uppsala blev han medarbetare i Dagens Nyheter och redaktionssekreterare på Vestmanlands Läns Tidning 1918. Fyra år senare började han ägna sig åt måleri på heltid. Under åtskilliga år hade han Italien och Paris som arbetsbaser. 1934 var han åter i Sverige och fortsatte målandet. 1974 bosatte han sig med hustrun för gott i Mora. Till hans mera officiella porträtt hör talmannen John Bergvall, statsrådet Gustaf Andersson i Rasjön och professor Herbert Tingsten. Den sista konstutställningen hade han på Aguéli-muséet i Sala i fjol. Den avlidne är änkeman sedan 1976.

Närmast sörjande är sonen Mats Pers, styrelseordförande i Ågren och Holmbergs Boktryckeri AB, med hustru Birgitta samt syskonen Anders Yngve Pers, Bo Pers och Barbro Kvarnström.

Sala Allehanda 29 jan 1985

PERS, Sten GUNNAR, målare, f. 1891 i Kila, Västmanland, d. 1985. Var elev hos Lhôte i Paris; studieresor i Frankrike och Italien. Målat förnämliga porträtt, bl. a. av Tingsten, figurtavlor och landskap, däribland stockholmsmotiv och vinterstycken. Koloriten är genomgående vårdad. - Repr. i N. M. och Västerås museum. Mo. M. och Gripsholm.

Svenska Konstnärer 2002, Gunnar Pers

Aguélímuseets Vänner

Årsskrift 1991

Årg 4

GUNNAR PERS, känd landskaps- och porträttmålare, föddes för jämnt 100 år sedan i Kila förs. utänför Sala i ett lantbrukarhem. Fadern, Anders Pers, övergav dock modernäringen redan 1897, då han blev ägare till Vestmanlands Läns Tidning i Västerås och grundade tidningsdynastin Pers.

Efter fil kand i Uppsala 1915 inträdde Gunnar som journalist i familjeföretaget. Redan under studentåren odlade han sin konstnärliga ådra, och 1922 gav han sig målarkonsten helt i våld, idkade konststudier i Paris och Florens och vistades med kortare avbrott utomlands till mitten av 1930-talet för att sedan bosätta sig i Sverige. Han avled i Mora 1985.

Gunnar Pers är representerad bl a på Nationalmuseum, Moderna museet, Västerås konstmuseum och Aguélímuseet. Han var en stor beundrare av Ivan Aguéli och recenserade entusiastiskt i VLT minnesutställningen över Aguéli i Stockholm våren 1920. Nedanstående text är hämtad ur recensionen, signerad S.G.P.

”Aguélis konst som mild musik”

JAG VILL ICKE FÖRSÖKA ÖVERTYGA någon för konst oförstående om att den nu pågående minnesutställningen över Ivan Aguéli hör till det, som varje kulturellt intresserad person i staden och länet borde besöka så vitt någon möjlighet står till buds. Jag går icke så långt att jag instämmer i orden om att ”konst är det som förefaller den i konst obildade frånstötande”. Gjorde jag det skulle jag säkert nödgas medge att Aguéli icke var någon konstnär, ty på utställningen finnas dock saker inför vilka varje normalt rustad människa måste stanna och säga sig att detta är vackert. Hon kanske icke säger detta men om hon rannsakar sig själv så skall hon sedan hon

lämnat utställningen märka att Aguélis tavlor lämnade en känsla av välbehag kvar i hennes medvetande.

Någon ytttrade inför den vackraste vägen av Aguéliutställningen: En sådan vägg skulle man ha hemma att gå och titta på då världen ter sig grå.

Jag instämmer. Aguélis konst gör en glad.

— Varför?

— Ja, varför blir man glad åt en mild vacker musik?

Svara på den frågan så har Ni också svaret på frågan varför Aguélis konst stämmer sinnet i dur!

Tag i betraktande den vägen på utställningen, där hans bästa saker samlats, stanna så pass länge inför den, att Ni får ett intryck och försök sedan göra reda för vad det är som griper!

Gå in på tavlorna och se hur "ofullbordade" de äro och konstatera hur oreflekterat de förefalla att ha utgått ur sin mästares hand!

Ni skall snart märka en sak som är gemensam för allsammans. Där finnes inga linjer i de små dukarna, överhuvud ingenting som skulle kunna tyda på att målaren haft det intresset att avbildat någonting särskilt. Han har varit i alla möjliga länder och på utställningen finns motiv från både Sverige, Spani-

en o. Egypten, kanske Indien och andra delar av Asien, men det är icke det lokala, landskapets karaktär ur geografisk synpunkt som intresserat konstnären. Det är det rent måleriska, som griper honom, färgernas spel och den dekorativa linjen. Han har icke velat berätta oss hur underbara hus han sett eller hur palmerna se ut eller delat vid Nilen eller bjävat på de spanska kvinnorna. Detaljer i former och färger roa honom icke. Sådant får fotografen ta reda på. Nej det är det högsta mänskliga i konsten som griper honom, strävan att i bild lägga ned en skönhetssyn, att så oformdlat som möjligt återge skönhetsintrycket.

Då folk ser sådant säga de flesta: Detta är väl ingen konst. Det skulle jag kunna göra.

Resonemanget är lika löjligt som absurt. För dem, som pratar så, är det nyttigt att verkligen studera utställningen i detalj. Där finns en del studier — näst samt några huvuden — som Aguéli antagligen utfört på Vilhelmssons målarskola i Stockholm. De visa mycket tydligt att Aguéli ägde även vad jag skulle vilja kalla ordinar konstnärlig begåvning och förmåga. Studierna ge vid handen att han, om han varit av vanliga mått, skulle ha kunnat bli en god konstnär av mer akademiskt snitt.

Lägg märke till detta: säkerheten i teckning och valörer i dessa saker, och förstå sedan att denna skicklighet varit med även i de senare mer "obegripliga" sakerna — varit med, ehuru på ett helt annat sätt. Den tekniska säkerheten har fått underordna sig det konstnärliga geniets ytringar. Det är detta, som gör att man med intresse studerar hans skol-arbeten, man kan ju kalla dem så, medan man gripes av de "friare" sakerna.

Det skall icke sägas att allt vad som hängts upp på denna lilla vackra minnesutställning — som verkligen är ett kulturellt evenemang, över vilket varje stad i detta land kunde känna sig stolt — att allt är guld. Om konstnären själv levat skulle han med största sannolikhet ha kasserat både mångt och mycket. Men här har gått att få med mycket för att ge en så allsidig bild som möjligt av konstnären Aguéli — något som säkert är betydligt lättare än att ge en bild av denna människa, som var lika hemma i sexton främmande språk som i svenskan, som hittade bättre i Paris, Barcelona och Kairo än hemma i Sala. Det har gått att visa olika sidor av hans produktion och den intresserade bör också vara tacksam att även det mindre värda kommit med.

Aguéli-utställningen bör bättre än något annat lära människor att det i konsten icke beror på kvantiteten i konst. Det blir alltid till slut kvaliteten som avgör.

= bokhandel

Norrbygatan 5 SALA.

Tel. 0224/ 100 18 - 113 94

Salaortens specialaffär

När det gäller

böcker papper kontors-

artiklar skriv- och

räknemaskiner pussel

spel mm mm

Aguélimuseets Vänner
Årsskrift 1994 Årg. 7

FÖRORD

De senaste åren har som bekant Aguelimuseets Vänner i samarbete med Sala konstförening arrangerat utställningar av betydande konstnärers verk.

Som sig bör startade vi med Aguéli och förra året var det genom generösa lån från museer, riksdagshuset och privatpersoner möjligt att visa många förnämliga prov på Carl Wilhelmsons konst. Styrelsens principbeslut att om möjligt ägna en utställning i anslutning till årsmötet står fast.

I år kommer vår styrelseledamot Acke Oldenburg att i tal och skrift presentera två konstnärer och deras verk, nämligen Ida Beeth och Gunnar Pers.

Styrelsens förhoppning är att utställningarna skall mottas lika välvilligt som de tidigare.

OSBORNE BARTLEY,
ordförande i Aguelimuseets Vänner

Emile Bernard, fransk konstnär (1868–1941) är ett namn som förbinds med Ivan Aguéli från dennes första tid i Paris 1890, då Aguéli sökte upp den ett år äldre och redan kände kollegen och blev hans elev och vän.

Bernard fäste sig vid svensken, gav honom lektioner i sin ateljé och introducerade Aguéli i Gauguins och van Goghs konst samt såg till att han fick kontakt med en grupp teosofier och troligen också med de anarkisterna, som senare förde svensken till en fem månaders fängelbevistelse.

I följande, redigerade artikel av konstnären Gunnar Pers, publicerad i VLT 1961, berättas med utgång från en Bernard-tavla på Västerås konstmuseum om förbindelsen Emile Bernard-Ivan Aguéli och fransmannens betydelse för Aguélis utveckling.

Aguélis kontinental bakgrund

Av Gunnar Pers

I SIN TAVELSAMLING har Västerås konstförening knappast annat än svensk konst. Äminstone ett undanlag finns emellertid och detta råkar ha ett särskilt intresse. Det är den franske konstnären Emile Bernards duk, som (i Västerås) döps till Landskap från Bretagne.

Konstnären tillhörde på sin tid den franska modärnistruppen på slutet av 1800-talet, som räknade så ytterst betydande namn som Paul Gauguin, Vincent van Gogh och Toulouse-Lautrec. I denna grupp spelade Bernard, om också endast för en relativt kort tid, en central roll vid sidan av Gauguin för utformandet av den nya stil inom måleriet, som skulle komma att utmärka framförallt Gauguins stora period, för att inte tala om dess betydelse för hela den västerländska konsten, icke minst den svenska. Eftersom duken i Västerås konstförenings samling är signerad 1890, den tid, då samverkan mellan Bernard och Gauguin var som kanske allra livligast, har den ett obestridligt värde som en "notis" från en viktig epok i den europeiska konsten.

För oss på svensk och västmanländsk botten får den emellertid ett alldeles extra intresse därigenom, att det är då duken målades, landade vår Ivan Aguéli första gången på fransk jord för att snart därefter lyckas få kontakt med just Emile Bernard. Den 21-årige Aguéli ville komma i förbindelse med någon som kunde inviga honom i den nya konsten och det uppges att den, som gett honom anvisningen, skall ha varit Père Tanguy, den lille färghandlaren och konstantusiast, som i mån av förmåga stödde den unga fattiga falangen och vars butik var samlingsplats för den moderna kretsen.

I Sverige är Bernard, såvitt bekant, representerad endast i Västerås, och då han aldrig kom att följa sina intimaste konstnärsvänner mot oödligheten är nog detta en brist, som kan utlärnas med fattning. Man släss säkert inte på kontinentens auktioner om Bernards dukar. En annan sak är emellertid att just i "sammanhanget Agueli" hans duk har ett icke ringa värde.

Hittade tavlan i lumbod

Här kan inflikas något om, hur den här duken kom att hamna i Västerås. Det skedde genom en ren slump. Den, som skriver denna artikel, studerade säsongen 1922-23 i Paris, närmast på André Lhotes vittbekanta målarskola på Montparnasse. En dag på hösten, då jag efter slutat arbete på skolan gick hem till lunch, passerade jag bukom Gure Montparnasse en lumbod. Den var av det allra enklaste slaget. Specialité: järnskröt. Ute på trottoaren stod någon slubbränd kamin och antnat av liknande värde.

Bland detta för mig alldeles likgiltiga skräp stack någonting i ögonen, ett par uppenbart helt handmålade tavlor. Jag hajade till. Den ena kunde, tyckte jag, lika gärna ha stått i ett konsthandelsfönster, medan den andra var mig helt likgiltig. Båda voro emellertid signerade med samma namn, Emile Bernard, men de voro till kvaliteten, tyckte jag, så vitt skilda som himmel från jord. Nu kände jag till Emile Bernard något, en ylig bekantskap visserligen men sådan, att personen mystifierade mig. Några månader tidigare hade jag stukat en bok med brev av van Gogh och dessa brev voro ställda till just Emile Bernard. Samtidigt hade jag också samtidigt läst en del av Gauguins brevkortakter med Bernard. Vad som är säkert är emellertid, att jag på Luxembourg-museet sett en tavla, som var signerad Emile Bernard och denna hade gjort mig konstfunderad: Kan detta vara den konstnär, som intimt umgäts med sådana konstens heroer som van Gogh och Gauguin? Jag stod inför en mycket banal genreavla, föreställande en grupp rökande turkar, vill jag minnas. Den, som målade den tavlan, och den målare, som korresponderat med van Gogh och Gauguin, borde tyckte jag vara två helt skilda personer.

Men då jag nu stod utanför skrothandeln tyckte jag mig genast igenkänna den "verkliga" Emile Bernard, den som varit van Goghs och Gauguins vän. Jag skyndade mig att betala den obetydliga slant, som begärdes, och så fick duken, som också var ramad med en tidstypisk list, lysa upp min ateljé vid Rue Belloni under vintern.

Drygt tio år efter den här historien hade Västerås konstförening flyttat in i det gamla Kulliska husets vid Stora gatan i Länsmannens fastighet. Galleriets märkligaste sak vid den tiden var – och är kanske alltför – Aguelis åtta små oljemålningar. Jag hade själv varit med om förvärfvet av sju av dem på den succéerade minnesutställningen 1920 i Stockholm. Jag tyckte nu, att den lilla fina kollektionen saknade en tyngdpunkt – Aguelis dukar äro ju så små i formatet. Samtidigt tänkte

Emile Bernard: Självporträtt med Gauguin i bakgrunden. Teckningen ursprungligen en gåva till Vincent van Gogh.

jag, att min Bernard-tavla på något sätt var släkt med Agueli-tavlorna. Den var också icke obetydligt större än Agueli-dukarna. Och så hamnade Bernards duk i Västerås konstförening.

Mötte Gauguin i Bretagne

En del år senare utkom första delen av Axel Gauffins Aguelimono-grafi. Där fick man kännedom om den betydelse Emile Bernard haft för Ivan Agueli både som konstnär och människa. Det blev nu tydligt att Bernards målning i Västerås var mycket på sin plats.

Bernard är emellertid känd också i den internationella litteraturen. Han återfinns i uppslagsverken, och i de nu ymnigt flödande böckerna om konst och konstnärsliv under totalen kring sekelskiftet stöter man esomofast på Emile Bernards namn. Vad som motiverar denna uppmärksamhet är närmast hans samband med Gauguin. År 1886, då Bernard var en adertonårig yngling, råkade han samman med den 20 år äldre Gauguin i den lilla orten Pont Aven i Bretagne. Under de följande tre åren bildades kring dem en liten grupp av konstnärer, som under ömsesidig påverkan av varandra gav liv åt en konstnärlig strömning, som under namn av syntetismen skulle göra sitt segerdug genom världen under de närmaste årtiondena. Den kan placeras mellan impressionismen och den moderna konst, som börjar med den franska fauvismen (Matisse m.fl.) och fortsätter i kubismen o.s.v. Den främste i

gruppen var otvivelaktigt Gauguin. Under hans ledning bryter man definitivt med naturbildningen, släter konstnärens uppfattning i första rummet, ej den optiska verkligheten. Tekniken blir: enhetliga avgränsade färgfält, omgivna av heldragna linjer av rytisk karaktär, flack färganläggning.

Det har tvistats en del om hur mycket Bernard betytt för utformandet av den nya rörelsens teori. Gauguin har naturligtvis är man frestad att säga, med förakt tillbakaviserat alla anspråk från Bernards sida, men det ser ut, som om eftervärlden vore böjd att anse, att Bernards del inte är så obetydlig. Det stora franska uppslagsverket "Larousse du XX siècle" skriver om Bernard att "det har hävdats, att han utövade ett avgörande inflytande på Gauguin". Svensk uppslagsbok skriver att Bernard "troligen spelat den impulsgivande rollen" vid Gauguins utformande av den nya stilen. Andra publikationer begagna mer bestämda uttryck.

I en förra året utkommen bok på Natur och Kulturs förlag "van Gogh, en bildbiografi av Tralbau" förekommer ett par bilder, som äro av särskilt intresse i detta sammanhang. Det gäller tvänne självporträtt av respektive Gauguin och Bernard. Båda äro målade 1888, båda målades för att ges åt den gemensamme vännen van Gogh. På Gauguins porträtt syns i bakgrunden en profil av Bernard och på fonden till Bernards porträtt framträder en enface-bild av Gauguin. (Bernards målning är reproducerad till denna artikel). En omständighet, som man fäst sig vid är att Bernards porträtt i långt högre grad synes fylla den nya konstruktivens krav än Gauguins. Åminstone här ser det ut, som om Bernard läge före sin dubbel så gamle kamrat.

"En pretentiös bonze"

Allmänt erkännes Bernards begåvning. Man förs kanske antaga att hans ytterst tidiga konstnärliga mognad icke kompletterades av den speciella styrka, som behövs för att hålla balansen i en tidigt vunnin position såsom en av de ledande. I varje fall försvann han snart ur den aktuella konsten. Han gjorde ett direkt avfall eller som det heter hos Larousse: "Brändande allt han bundrat och ägnande renässansens måstare en exklusiv kult". Skicklig polemiker och god stilist verkade han också för sina idéer såsom skribent. En boktitel från 1902, "Réflexions d'un témoin de la décadence du Beau" visar, att han tidigt var klar med sin ungdoms "förvillelser". Han hade varit vittne till Skönbettens förfall. Hur han så småningom uppfattades av sina gamla vänner framgår av ett brev, som Ivan Aguéli skrev i Sala 1912 till Richard Bergh: "Bernard är en avfalling och räknas ej mera. Är en pretentiös bonze (ordet betyder egentligen buddhistpräst, här givetvis begagnat i allmänt nedsättande betydelse). Hans målning har gått ofärdligt till baks".

Det var uppenbart denne Bernard som jag hade sett bakom tavlan på Luxembourg-museet med de piprökande orientaler. Men Bernards tavlan i Västerås blir ju inte sämre till kvalitet av detta och dess sam-

Emile Bernard: Päronplockerskorna. Färglitografi i tapisseri från 1888. Tillhör Musée de Darmstadt.

band med Aguelis konst kvartstär. Och innan Bernard i Aguelis ögon blev en "pretentiös bonze" hade de båda länge varit vänner. Agueli har ju flera gånger i breven till modern omtalat vilket värde han satte på Bernards vänskap. Och konstnärligt sett betydde bekanskapen med Bernard att Agueli nästan genast efter ankomsten till Paris fick en för en frimling enastående kanal till den moderna konsten. Bernard var ju endast ett år äldre än Agueli men vad hade han inte hunnit med!

Han kände "allt och alla". Redan från Bernards 17-årsålder finns det ett porträtt av honom målat av ingen mindre än Toulouse-Lautrec. Ett år senare blir han vän med van Gogh då denne kommer till Paris och börjar den utveckling, som ledde honom mot stjärnorna och, efter fyra år, till självmordet. Van Gogh dog Aguelis första sommar i Frankrike. I den lilla skara, som ledsagade hans döda kropp till graven, var Emile Bernard. Samma år hade summe unge Bernard gett ut ett par häften om van Gogh och Cezanne, med vilken Bernard också var personligen bekant. Dessa häften återfunns i Aguelis kvarlämnade vänskap.

Gav Agueli mat

Till denne benådade jänna bager sig Agueli och ber om undervisning. Han blir bönhörd, får stå och måla i Bernards aelje och Bernard ger också den svältfödd Agueli mat. Agueli får lära sig det nya

fornspråket, hela ytor i starka lokalfärger omskrivna av rymiskt stilliserade konturlinjer, allt syftande till en dekorativ förenkling av verklighetsintrycket. De båda blir vänner och under några korta månader lär Agueli kunske mera än under hela sitt övriga liv, i första hand på det konstnärliga området, men Bernard har många intressen och snart har Agueli genom Bernard kommit i förbindelse med konstfilosofier, teosofier, anarkister m.fl., förbindelser som skulle komma att betyda så mycket för Aguelis utveckling i fortsättningen.

Det viktigaste är emellertid det konstnärliga inflytandet. Då Agueli återvänder till Sverige sommaren 1891 för att stanna halvannat år målar han bl.a. en målig serie dukar med motiv från sitt älskade Cockland. Nationalmuseum äger ett "Motiv från Visby" målat 1892, inför vilket man väl kan fråga sig om Agueli egentligen nådde högre än i detta ungdomsverk. Men man ser också klart i denna duk förbindelselinjerna tillbaka till Bernards skolor. En jämförelse mellan Bernards tavla från 1890 och Aguelis från 1892 slutar emellertid med full seger för Agueli. Men det är inte heller mycket som står sig vid jämförelse med Visby-lavlan. För 13 år sedan hade Nationalmuseum anordnat en stor utställning kallad "Konstnärstörbundet 1891-1920". I en av de stora salarna satt Aguelis lilla duk mitt på en stor vägg. Något mera magnifikt har man väl sällan skådat! Hela den övriga väggen försvann som i en dimma.

Jämför också i tanken Aguelis Visby-bild med den "vision" med Visby-motiv som Richard Bergh målade ett par år senare. Där ligger Bergh i lä. Men varken han eller Karl Nordström eller Nils Kreuger, den s.k. Varbergsskolan, som blev syntetismens så att säga officiella banerförare i Sverige, kunde ösa så direkt ur syntetismens källa som Ivan Agueli. De blevo dock de stora här hemma medan Agueli försvann i orientens löcken, blott ett diffust begrepp i den svenska konstvärlden för att till sist dock från graven i fjärran land nå den seger, varom han själv såg.

X

En Emile Bernard-utställning om 45 nummer anordnades senhösten 1976 på Aguelimuseet av Sala konstförening. Den månadslånga utställningen, som invigdes av professor Teddy Brunius, Uppsala och Köpenhamn, samlade 750 besökare - ett dåtida publikrekord.

= bokhandel

Norrbygatan 5 SALA.

Tel. 0224/100 18 - 113 94

Salaortens specialaffär

**När det gäller
böcker papper kontors-
artiklar skriv- och
räknemaskiner pussel
spel mm mm**

Dala-konstnären Gunnar Pers hängiven beundrare av Aguéli

Av Acke Oldenburg

Dalakonstnären Gunnar Pers föddes i Grällsta utanför Sala 1891 men kom redan som barn till Västerås, då fadern Anders Pers, sedermera känd tidningsman och liberal riksdagsman, övertog Vestmanlands Läns Tidning.

Sonen Gunnar gick till att börja med i faderns fotspår. Efter en fil kanal i Uppsala arbetade han i tre år på Dagens Nyheter för att 1919 inträda i familjeföretaget i Västerås.

Såsom främgar av det levande porträtt konstnären Acke Oldenburg, Huddinge, styrelseledamot och hedersmedlem i Aguellmuseets Vänner, tecknar av sin äldre kollega, började Gunnar Pers sin utbildning för den konstnärliga banan redan i Västerås läroverk. Den konstnärliga åldern tog så småningom överhand över tryckvärdan. 1922 begav han sig utomlands och bodde förtretärsvis i Italien och Frankrike, innan han återvände definitivt till hemlandet och bosatte sig i Mora, där han avled 1985.

Gunnar Pers var en hängiven beundrare av Ivan Aguéli, vilket också kommer fram i Acke Oldenburgs bidrag, första gången publicerat i "Dalarne Jul", utgiven 1983 av Svenska skaldars förening i Dalarne.

Ett urval verk av Gunnar Pers utställes i Blå salen 3 juni-3 juli i regi av Sala konförening och Aguellmuseets Vänner.

NÄR HAN ARBETAR tar han på sig sin vita rock. Och när han kom emot mig i motljuset i den långa smala korridoren på Gösgatan 14 tänkte jag: så skulle jag kunna måla honom. Han förkroppsligade min uppfattning av en konstnär.

"Jag kan inte bryta mig ur verkligheten"

Modellerna sitter raka, händerna i knä, vilande. Ögonen riktade rakt fram, ofta blå, som blå sjöar. Gunnar Pers har fått måla många slags människor: riksdagsmän, officiella människor i frack. Han har målat sina vänner och folk i blåblus från sin egen by. Karl Lärka har suttit modell för honom i en mycket använd släpover, en koloristisk sensation. Rull-Anna står i sin röda tröja och sjunger på husförhöret.

Modellerna är psykologiskt iaktagna, blicken är ofta inåtvänd, man kan utläsa öden. "Det är svårt, och viktigt, att modellen intar en så naturlig ställning, att allt inryck av arrangemang upphör." Men framför allt målar han sin familj. Porträtten av Ingrid möter man med jämna mellanrum. Hon är hans ständiga modell.

Med landskapen är det samma sak: de ligger där stilla, orörliga, lik som i väntan på att bli avmålade. Han söker, väljer.

Blanka, gröna vatten, blå berg, gula stränder, tung grönska, målat i hela plan, tallstammar som pelarsalar. Eller Slussen, trafik- och människokarusellen i Stockholm. Gryningsbilder, aftonbilder, årstidernas och dygnets vixlingar, ställa utan någon enda människa, målat i vila. Stora svepande ungdomslinor i blått, blått, blått, eller som arabesker av hjulspår i den smutsvita snöbjörnen. Som kontrast länkar jag på den italienske målaren Chiricos folktonna, klassiska togar, där man väntar katastrofen – eller har den kanske redan dragit förbi. Där är tomheten botande.

Gunnar Pers återvänder gång på gång till sina motiv: en vildapel som står så ljus mot den mörka grönskan, eller stranden vid Vinassund med utsikt mot blåa berg. Våldiga krafledningsgator med högspänningsledningar, som störtade katedrader i skogen.

Han tecknar med blyertspenna i de finaste valörer, och han tecknar ständigt. Små notationer från överallt, de finns i tusentals, och porträttmålningarna föregås undantagslöst av teckningar.

För Vestmanlands Läns Tidning gjorde han åren igenom stora reportage-teckningar. Där blir handskriften en annan, där använder han tuschpennan, och med punkter och streck klargör han kalligrafiskt och rytmiskt, där blyertspennan åstadkommer valörer: ett sätt att teckna för att slippa raster, och för att göra det tydligt både för sig själv och andra vad man vill.

Som en förlängning av tidningstecknandet har han senare med pensel, tusch och färgkritor gjort stora färgteckningar, bl.a. av den glänsa talkskogen utanför sitt hem i Vinäs. Solbelyst, genombruten, pointillistiskt uppfattad. Kaskader av ljus och skugga.

Han har en fullständig oförståelse för att använda sig av den fotografiska bilden. Hans ögon är bättre iakttagare. "Jag har ingen fantasi, jag kan inte bryta mig ur verkligheten."

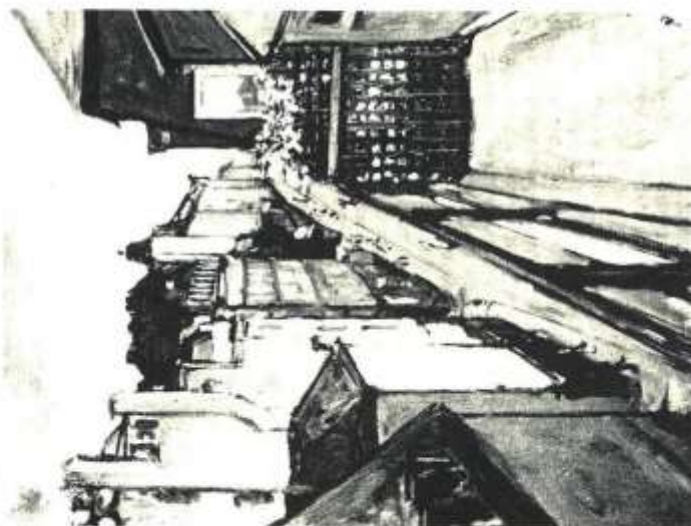
Gunnar Pers målar och tecknar rätt framför sitt motiv, och han har noga utvalt det han vill göra. Det gör att han måste arbeta i största koncentration, kanske under begränsad tid. En krafsträngning som kräver ensamhet. "Jag har hittat på en konversation, jag brukar säga: ni hindrar mig från att göra det jag vill göra. – Och kan du tänka dig, folk är så villuppförade att de gör."

Gunnar Pers konstnärliga utbildning förefaller en sentida betraktare märklig. Som jag ser det formades han som konstnär redan vid läroverket i Västerås, och vid den frivilliga teckningsundervisningen där för Calle Malmberg. På söndagarna före gudstjänst och på kvällstid! Samtidigt med humanistiska studier vid Uppsala Universitet 1910 gick han på Nils Asplunds målarskola i Stockholm. Såvitt jag förstår kan det också vara röra sig om söndagar.

Inte förrän 1921 ger han sig i kast med målarverket på fullt allvar, och det sker i en liten by nära Florens, Settignano, i en skandinavisk målarkoloni. Många svenskar sökte sig till Italien just vid den tiden, inspirerade av det nya klassiska måleriet och "den nya saktigheten".

Den endast halvårslånga resan var av avgörande betydelse. Året därefter flyttar han med sin lilla familj till Paris och blev snart elev vid André Lhotes målarskola, dit så många svenska målare sökte sig. Lhote var kubist, men Gunnar stod främmande för Lhote och hans undervisning. Hans få målningar från skolan verkar inspirerade. De består av enkla plan, koner, cylindrar. De påminner mig om gymnasie-fiktioner.

Jag har ofta grubblat över hur en konstnär kan komma till Paris, konstens huvudstad, med sitt sjöande konstliv, en smärte för all världens konst, med nästan en halv miljon målare från alla världens hörn, och stanna där i tio år utan att egentligen påverkas särskilt mycket. Hur ska man förklara det?

Gunnar Pers: Från ateljébalkongen. Olja från 1960-talet.

Gunnar Pers: Vid vägkorset. Kol och krita, 1960-talet.

Gunnar Pers säger sig stå främmande inför det s.k. moderna måleri-
et, om man med det menar konstruktioner där form och färg extremt
avviker från en realistisk uppfattning. För en målare av min generation
är det inte alldeles självklart att näsan alltid ska sitta mellan ögonen.
Han säger aldrig "jag tycker inte om", han säger "jag förstår inte".
Ändå sa han efter att ha bläddrat några sidor i katalogen från Chagall-
utställningen i vintras "man måste ändå beundra den där karln."

Under Paris-tiden tecknade Gunnar Pers såvitt jag förstår dagligen.
Målningarna är ofta små, och de flesta jag sett är nakerstudier. En liten
målning, knappt två decimeter hög, är målad i bleka svala toner. Mo-
dellen sitter vänd snett framåt, mot en mörk fond, och runt halsen har
hon som enda färgackord ett rött korallhalsband. Det är ett måleri som
kan påminna om gamla holländska mästare. Eljest har målningarna en
mera dekorativ prägel. Han målar i varma jordfärgar och med breda,
beständiga penseldrag. Det har sitt ursprung i Derains sätt att uttrycka
sig. En önskan om en förenkling och monumentalitet, ett slags modern
gotik, där man lämnat både kubism och fauvism bakom sig. En möj-
lighet att komma tillbaka till ett realistiskt synsätt.

Det händer att han vandrar efter Seinesstranden dit alla konstnärer
dragits. En liten målning från Seinekajen, alldeles nära Notre Dame.
Några karlar står ute efter kajen med metspö i händerna. Färgerna är
blonda och klara. Målningen är spontan, som ett lyckligt ögonblick.

"Tank att jag har kunnat göra det här." Gunnar verkar glatt överraskad. Till sitt måleri slår han kritisk och observerande.

Vid mitt besök i Vinsås för några år sedan pekade Gunnar liksom i förbigående på en fähuslänga och sa: "Där är Zorn född".

– Jaha, i ett stall – Jesus och Zorn.

"Ja, där finns det vatten".

Så naturligt kan det alltså förklaras.

Gunnar Pers' familj är gammal Vinsåssläkt. Hans far, Anders Pers, riksdagsman, ägare till och redaktör av Vestmanlands Läns Tidning, var jämnårig med Anders Zorn, och de hade samma väg till skolan i Utmeland. De förblev vänner livet igenom och tulade med varandra på moramål. Gunnar kom dock aldrig att lära känna Zorn närmare. Han träffade honom endast mycket flyktigt.

Anders Zorns livsöde upphör aldrig att fascinera, denna säregna och storslagna personlighet, en sentida renässansmänniska, som i det lilla Mora levde som en furste. Han har en gång för alla satt sin prägel på trakten där han levde. Genom sin speciella begåvning nådde han konstnärligt storartade höjder, men stupen däremellan var också djupa, och Edvard Munch kunde inte utan fog yttra att Zorn borde ha förlorat sin högra arm.

En konstnär som växer upp i detta kraftfält måste ovillkorligen ha en mycket ambivalent inställning till Zorns konstnärskap. Ty som konstnär är han en gäta. Man kan inte säga att Gunnar Pers sett att arbeta är påverkat av Zorn, trots att man i hans bokhyllor finner det allra mesta som skrivits om Zorn och att man vid samtal med Gunnar så gott som alltid kommer in på konstnären Zorn. Då finns det större släktskap med målare som Lex, Karl Nordström, Där finns en kärhet fjärran från briljans, och naturligtvis Ivan Aguéli, salakonsistensen och mystikern, som bl.a. sade om sitt måleri: "man kan inte vara nog exakt, nog enkel, nog djup."

ACKE OLDENBURG

NB
NORDBANKEN

Gunnar Pers, Romfartuna kyrka

Gunnar Pers, oljemålning på pannå 1943. Motivet hämtat från Tjörn och en plats kallad Kålhuvudet.

Gunnar Pers, *Mot Kornhamnstorg*, oljemålning på duk 1943, 73 x 60 cm.